

## KORRUPTION, EN FRÅGA OM EKONOMISK OCH ORGANISERAD BROTTSLIGHET?

AV JUR. DR LARS KORSELL\*

*The question considered herein is whether corruption in the contexts of economic and organised crime – as discussed in to two empirical studies in Sweden - should be treated as criminality in and of itself or as simply a means by which to facilitate other forms of crime. The article concludes that corruption is in many ways an instrument to facilitate the transaction of both economic and organised crime, ie, legal activities for economic crime and illegal operations for organised crime. The one exception is occupational crime in which white collar criminals misuse their occupations, typically by demanding or accepting bribes. In this case, corruption can clearly be treated as the goal of criminal activity.\*\**

### Inledning

Korruption innefattar allt från mutade trafikpoliser till ministrar som är inblandade i internationella vapenaffärer. Det är med andra ord en stor spännvidd på de gärningar som rymms under begreppet korruption. På senare tid har korruption också blivit ett område som fått alltmer uppmärksamhet inom kriminalpolitiken. Bakgrunden är att korruption leder till stora problem genom en mindre effektiv ekonomi och att det sociala kapitalet i samhället urholkas (Brå 2007:21; Rothstein, 2003). När korruption kommer på tal brukar också ekonomisk och organiserad brottslighet nämnas, i alla fall i den internationella litteraturen (Ruggiero, 1996). Ekonomisk och organiserad brottslighet är också områden som väcker stort kriminalpolitiskt intresse (Korsell, 2006). Låt oss därför undersöka hur korruption i praktiken förhåller sig till denna brottslighet och utgå från resultatet från två empiriska studier om korruption som Brottsförebyggande rådet (Brå) genomfört på senare år.

Den första, *Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner. Från trakasserier, hot och våld till amorös infiltration* (Brå 2005:18)<sup>1</sup>, tar upp korruption som en av flera former av otillåten påverkan. Med det avses att syftet med de otillåtna åtgärderna är att påverka myndighetsutövningen. Den andra rapporten är helt inriktad på korruption, *Korruptionens struktur i Sverige: "Den korrupte upphandlaren" och andra fall om mutor, bestickning och maktmissbruk* (Brå 2007:21)<sup>2</sup>.

\* Tack till fil. dr David Wåsterfors vid Sociologiska institutionen vid Lunds universitet samt utredarna Linda Källman, Linda Weding och Johanna Skinnari vid Brottsförebyggande rådet för synpunkter på artikelutkast.

\*\* Title in Swedish: *Corruption: Economic or Organised Crime?* Original in Swedish.

I båda studierna beskrivs korruption som ett eget område med tydliga kopplingar till olika former av brottslighet och andra problem, där gärningspersonerna kan vara allt från rättshaverister med psykiska problem till aktörer med politiska motiv. Korruption undersöks i den första rapporten som ett utslag av *otillåten påverkan*. Den sker i form av *otillbörliga erbjudanden* (typiskt sett mutor) medan de andra påverkansformerna är trakasserier, hot och våld. I den andra rapporten studeras korruption som en form av maktmissbruk. Syftet har varit att försöka beskriva korruption i hela dess vidd.

Målsättningen med denna artikel är att utgå från dessa båda undersökningars resultat, men i stället för det breda perspektivet avgränsa frågan till vilka kopplingar korruption har till ekonomisk och organiserad brottslighet. På vilket sätt kan korruption betraktas som en av flera brottsformer inom ramen för den ekonomiska och organiserade brottsligheten? Kan korruption således vara en brottslighet bland andra för att uppnå ekonomisk vinning, eller ska korruption snarare ses som ett verktyg för olika former av ekonomisk respektive organiserad brottslighet? Vad ger undersökningarna om korruptionen i Sverige för svar på dessa frågor?

I Sverige har korruption knappast alls diskuterats eller behandlats som en fråga om ekonomisk eller organiserad brottslighet. I stället har korruption betraktats som ett eget fält. Det finns inte någon publicerad kriminologisk forskning om korruption som tar tydlig utgångspunkt i begrepp som ekonomisk och organiserad brottslighet (Andersson, 2002; Wästerfors, 2004; Thelander, 2006; jfr också Johansson, 2004). Det är egentligen inte särskilt förvånande eftersom korruption kan diskuteras och analyseras från en rad olika perspektiv och därför gärna hamnar i ett eget fack. Till detta kommer att skandaler kring korruption är en förhållandevis ny företeelse i modern tid (Bratt, 1988; Citron, 1999; Johansson, 2004; Korsell, 2005). Korruption som brottsform har därför varit något av en främmande fågel, en solitär bland rättsväsendets myndigheter utan någon given plats. Att det finns en särskild organisation – Riksenheten mot korruption – som ligger utanför Ekobrottsmyndigheten (ekobrott) respektive Rikskriminalpolisen och de internationella åklagarkamrarna (organiserad brottslighet) är också ett tecken på att korruption är "sig selv nok". Korruption har emellertid blivit en allt viktigare fråga och bedömningen är att den främmande fågeln kommer att bli en allt vanligare gäst på det kriminalpolitiska fågelbordet (Brå 2007:21).

### **Vad är korruption?**

Korruption är en form av maktmissbruk, även om de inblandade parterna kanske ser det som enbart maktutövning. Genom att ta emot mutor missbrukar muttagaren sin ställning och makt. Vad mutgivaren vill är att mutorna ska förmå någon att missbruka denna maktposition. Juridiskt är kärnan i korruptionsbrotten givande

(bestickning) och tagande av muta (mutbrott) i BrB 17:7 respektive 20:2. Det går också att missbruka makt utan att blanda in mutor, till exempel genom ett omåttligt bruk av arbetsgivarens – huvudmannens – egendom. Korruption kan därför omfatta även andra brottstyper, som trolöshet mot huvudman, förskingring, bedrägeri och tjänstefel.

Även nepotism och vänskapskorruption räknas hit. Gränsen mellan det olagliga och olämpliga är därför ofta flytande. Eftersom all makt går att missbruka finns korruption i de mest skiftande sammanhang. I denna artikel fokuseras dock mutor i vid mening.

### **Ekonomisk och organiserad brottslighet**

Med ekonomisk brottslighet avses brott som äger rum inom ramen för legala verksamheter, typiskt sett företag (Clinard och Quinney, 1973). Brotten sker för att tjäna pengar till företaget och dess ägare, eller att minska utgifterna i rörelsen (corporate crime). Med ekonomisk brottslighet brukar också räknas sådana brott där befattningshavare missbrukar sin ställning (occupational crime). Denna typ av ekobrott är högst relevant när korruption kommer på tal, inte minst när anställda tar emot mutor i strid med huvudmannens (arbetsgivarens) intressen.

Eftersom det finns en omfattande lagstiftning som reglerar företagande inbegriper den ekonomiska brottsligheten egentligen ett mycket vitt område (Korsell, 2004). Som snart kommer att framgå är detta stora brottsområde av väsentlig betydelse när korruption diskuteras eftersom otillbörliga erbjudanden är särskilt relevanta när det gäller att påverka myndighetspersoner som utför kontroll och tillsyn, typiskt sett i enlighet med all den lagstiftning som riktar sig mot företags verksamhet.

Med organiserad brottslighet avses traditionella brott som inte sker som ett led i en legal verksamhet (se översikt i Brå 2005:11). I stället är själva verksamheten förbjuden. Visserligen kan företag användas, med då mer som täckmantel eller för att underlätta brottsligheten. Kännetecknande är att det finns någon form av organisatorisk struktur genom att flera personer är involverade, arbetsfördelning förekommer och det är ofta en kontinuitet i verksamheten, till exempel genom att återkommande smugglingsoperationer genomförs. Typiskt för den organiserade brottsligheten i Sverige är nätverk av personer som bildar lösa organisatoriska strukturer inför konkreta projekt, för att sedan gå på gång återuppstå i olika konstellationer (Brå 2005:11).

### **Metod**

För rapporten *Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner. Från trakasserier, hot och våld till amorös infiltration* genomfördes under år 2005 en undersökning med hjälp av en postenkät som skickades ut till 5 635 personer som arbetar

som domare, nämndemän, åklagare, poliser, tulltjänstemän och kustbevakningstjänstemän samt tjänstemän inom Skatteverket och Kronofogdemyndigheten. I enkäten frågades tjänstemännen om de hade blivit föremål för olika former av otillåten påverkan, bland annat om de hade fått otillbörliga erbjudanden någon gång mellan den 1 januari 2004 och sommaren 2005. Med otillbörliga erbjudanden avses muta eller annan otillbörlig belöning som är kopplad till tjänsteutövningen. I enkäten frågades inte om erbjudandet hade accepterats, enbart om tjänstemannen hade fått ett otillbörligt erbjudande.

Vid sidan av enkäten gjordes också femtio djupinterjuer med tjänstemän som hade utsatts för otillåten påverkan. Merparten av intervjuerna tog emellertid sikte på andra påverkansformer än korruption. De medarbetare som utförde intervjuerna har berättat att när korruption fördes på tala skakade intervjupersonerna på huvudet eller nämnde fall där de berättade att de hade tackat nej till pengar (en trafikpolis) eller brickluncher. En intervjuperson blev röd i ansiktet och lämnade tillfälligt rummet när frågorna började gälla korruption. Eftersom intervjuerna kretsade kring otillåten påverkan blev det känsligt att tala om korruption, men om samtalen hade handlat korruption från en annan synvinkel kanske ämnet hade uppfattats som mindre besvärande (jfr. Wästerfors, 2004).

Den andra studien – *Korruptionens struktur i Sverige: "Den korrupte upphandlaren" och andra fall om mutor, bestickning och maktmissbruk* – bygger på de ärenden som kommit in till Riksenheten mot korruption under åren 2003 – 2005, och som klarats upp senast den 31 augusti 2006. Det rör sig om en genomgång av 147 ärenden, varav 21 domar. Eftersom Riksenheten har nationell behörighet är en rimlig utgångspunkt att alla korruptionsärenden av rang handläggs där.

### **Vad kan studierna säga oss?**

Enkäten kan ge en kvantitativ bild av den korruption som riktas mot tjänstemän i kontroll- och rättskedjan. Den kan också ge oss en uppfattning om strukturen på brottsligheten, vilket är av särskilt intresse för denna artikel som tar sikte på korruption i samband med ekonomisk och organiserad brottslighet. Undersökningen säger ingenting om hur vanligt det är att tjänstemän faktiskt låter sig korrumpas. Enligt enkäten är mutgivare bland annat företag och den organiserade brottsligheten.

Undersökningen av Riksenhetens ärenden ger en tydlig bild av strukturen på den kända korruptionsbrottsligheten. Den visar vilken brottslighet som upptäcks och anmäls. I Riksenhetens ärenden dominerar företag, i egenskap av mutgivare, vilket vi ska undersöka närmare från ekobrottssynpunkt. Däremot saknas ärenden som gäller den organiserade brottsligheten. Det är tydligt att denna brottslighet inte hamnar under åklagarnas lupp, vilket vi också ska granska.

**Omfattning**

Av de tjänstemän inom kontroll- och rättskedjan, som hade besvarat enkäten, hade 5,7 procent eller 259 personer fått någon form av otillbörligt erbjudande under undersökningsperioden. Det fanns inte någon skillnad mellan könen. Hälften av dessa erbjudanden kom från enskilda personer, och är därför knappast relevant när ekonomisk och organiserad brottslighet diskuteras. Något mer än en fjärdedel av de otillbörliga erbjudandena hade emellertid företag som mutgivare, vilket är av särskilt stort intresse när vi ska se till den ekonomiska brottsligheten. Som kommer att utvecklas nedan står emellertid en betydande del av denna fjärdedel för tämligen oskyldiga former av mutor, som knappast kan förknippas med ekonomisk brottslighet, i form av måltider och rabatter för att exempelvis polis i uniform ska lockas till olika näringsställen eftersom ägaren anser att deras närvaro leder till ordning och säkerhet. I det ljuset framstår 5,7 procent inte som särskilt högt. Sverige är inte heller ett land där korruption hör till vardagen. Omfattningsmässigt kan dock korruption inte avfärdas som ett marginellt problem. Redan ett par procentenheter av vad vi skulle kunna kalla för mer kvalificerade otillbörliga erbjudanden innebär ett problem.

Omkring en åttondel av de otillbörliga erbjudandena kommer från den organiserade brottsligheten. Det får anses vara en förhållandevis hög andel med tanke på att den organiserade brottsligheten knappast motsvaras av särskilt många personer (jfr Brå 2007:4; Brå 2007:7). Andelen personer som utsätts för otillåten påverkan från den organiserade brottsligheten blir egentligen ännu högre om man betänker att tjänstemän drabbas även av trakasserier, hot och våld från den organiserade brottsligheten, vid sidan av otillbörliga erbjudanden. Det är tydligt att den organiserade brottsligheten är en aktiv påverkare, inte minst när det gäller otillbörliga erbjudanden. Detta är givetvis allvarligt.

Av undersökningarna finns således tydliga exempel på att såväl företag som den organiserade brottsligheten är involverade i korruption. Vi går därför djupare in i materialet.

**Korruption – ett sätt att påverka**

Det råder inte någon tvekan om att otillbörliga erbjudanden är en metod för att påverka. Av de undersökta ärendena hos Riksenheten handlade 63 procent om att mutgivarna ville få muttagaren att agera, eller inte agera. Siffran var närmast identisk i enkätundersökningen, omkring 65 procent.

Av Riksenhetens ärenden framgick också att det var vanligt med belöningar i efterhand, när exempelvis ett beslut eller avtal redan hade fattats eller ingåtts (32 procent). I den kategorin inräknades också gåvor som syftade till att långsiktigt stärka relationerna. Med det avses situationer när ett beslut eller avtal varken nyligen före-

kommit eller varit nära förestående. Särskilt på det kommersiella området framstår det som vanligt med dessa typer av diskret korruption, som de involverade personerna knappast uppfattar som särskilt stigmatiserande, eftersom det inte är uppenbart att man vill påverka eller låta sig påverkas. Om belöningen eller gåvan skulle upptäckas kan personerna alltid skylla på bristande kunskap om reglerna, att de bara var vänner privat eller till sedvänja i branschen, utan att någon skulle höja på ögonbrynen. Den typen av korruption är sannolikt mycket vanlig i Sverige eftersom den passar väl i en kultur där synliga och påtagliga mutor knappast uppfattas förekomma.

### **Ensidiga och mångsidiga gärningspersoner**

Av enkätundersökningen framgår att när företag utövar otillåten påverkan på tjänstemän sker det i form av otillbörliga erbjudanden. Därför går det att tala om en viss ensidighet i valet av påverkansformer för den ekonomiska brottslighetens aktörer, vilket också är förstäeligt. I den kommersiella verklighet som företag befinner sig i och med den ekonomiska logik som kännetecknar näringslivet ligger det nära till hands att också använda ekonomiska metoder för att påverka. Trakasserier, hot och våld ligger onekligen vid sidan av en företagares normala beteende. Däremot är avståndet inte långt mellan otillbörliga erbjudanden och visad "gästfrihet" eller att följa "sedvänjan" i branschen (Jacobsson och Wästerfors, 2003). Åtskilliga erbjudanden gäller också förmåner som har direkt anknytning till näringsverksamheten, exempelvis erbjudanden av förmånliga köp (28 procent) och gåva av föremål (37 procent).

Även om åtskilliga otillbörliga erbjudanden framstår som tämligen oskyldiga är det i särklass vanligaste syftet att tjänstemännen ska "agera till mutgivarens fördel" (över 40 procent av situationerna) eller förhålla sig "passiva till mutgivarens fördel" (25 procent). Det är tydligt att myndighetsutövningen ska påverkas, vilket givetvis är allvarligt. Det går också att anta att en del erbjudanden inte heller är helt obetydliga till värdet och det är troligt att bakom enkätsvar som "erbjudande av förmånligt köp" (28 procent), "gåva av pengar" (18 procent) och "gåva av tjänst" (8 procent) kan dölja sig betydande värden.

Om den ekonomiska brottslighetens aktörer så gott som uteslutande använder sig av otillbörliga erbjudanden som påverkansform är den organiserade brottsligheten onekligen mera mångsidig och tillgriper allt från korruption till våld. Det är ett tydligt tecken på att de personer som är involverade i denna brottslighet vet vad de håller på med och instrumentellt använder den påverkansform som bedöms ge störst effekt.

### **Tjänstemän med kontrollfunktioner är särskilt utsatta**

Som nyss nämnts är de vanligaste motiven för otillbörliga erbjudanden riktade mot tjänstemän att de ska agera på ett visst sätt, eller förhålla sig passiva, i myndighetsutövningen. Det tveklöst vanligaste sättet att framföra det otillbörliga er-

bjudandet på är enligt enkätundersökningen "personligen vid konfrontation" (72 procent), vilket är rimligt eftersom korruption förutsätter diskretion. Den typiska situationen är att enbart mutgivaren och muttagaren är närvarande.

Dessa omständigheter tillsammans, viljan att påverka och tillfällena att kunna påverka, innebär att otillbörliga erbjudanden sker mot tjänstemän som har kontroll- och tillsynsuppgifter och därför befinner sig i frontlinjen, ofta ensamma, och har möjlighet att både agera och vara passiva. Det är därför inte konstigt att bland de yrkesgrupper som ingick i enkätundersökningen var kustbevakningstjänstemän (14 procent) och tulltjänstemän (10 procent) mest utsatta för otillbörliga erbjudanden. Det är yrkesgrupper som i en kontrollerande verksamhet befinner sig på fältet och direkt möter potentiella mutgivare och utsätts därför i förhållandevis hög grad för otillbörliga erbjudanden. Även poliser (6,6 procent), skattetjänstemän (5,4 procent) och tjänstemän inom Kronofogdemyndigheten (7 procent) möter potentiella mutgivare på fältet.

De olika yrkesgrupperna är emellertid olika exponerade för ekonomisk respektive organiserad brottslighet. Kustbevakningstjänstemän möter ofta företagare, vilket kan förklaras av att de kontrollerar yrkesfiskare och kommersiell sjöfart. Här finns också ett tydligt inslag av ekonomisk brottslighet eftersom företagen kan öka inkomsterna eller minska utgifterna genom att bryta mot regler för exempelvis fiskeredskap och utsläpp av olja. Här används således korruption som ett medel för att kunna bryta mot de regler som gäller för verksamheten eller för undvika sanktioner för redan genomförda regelbrott.

Poliser får också erbjudanden från företagare i hög grad (53 procent), men som tidigare nämnts är en hel del av erbjudanden snarare av naturen att locka polisen till näringsstället för att upprätthålla lag och ordning än att få dem att blunda för regelöverträdelser. Några exempel från intervjuerna av regelrätta korruptionsförsök är fortkörare som erbjudit trafikpoliser kontanta medel.

Av enkätundersökningen framgår vidare att det främst är tulltjänstemän som får otillbörliga erbjudande av den organiserade brottsligheten (29 procent). Korruption används här som ett medel för att skydda eller på annat sätt underlätta den kriminella verksamheten.

Polisen är inte särskilt exponerad för otillbörliga erbjudanden från den organiserade brottsligheten. Det är stor skillnad mot de nyss nämnda tullarna. En förklaring är att den organiserade brottsligheten i Sverige i hög grad är inriktad på smuggling och därför är tullare en mer naturlig måltavla än poliser. Den svenska organiserade brottsligheten är också småskalig och projektbaserad (Brå 2005:11; Brå 2007:4; Brå 2007:7). Den mer tillbakadragna och lättrorliga "nordiska modellen" för organiserad brottslighet har knappast haft behov av att ha hela poliskåren på avlöningslistan (Johansen, 1994; Johansen, 1996; Johansen, 2004).

Egendomligt nog ser siffrorna helt annorlunda ut i Riksenhetens ärenden jämfört med de ovan refererade uppgifterna från enkätundersökningen. I undersökningen av Riksenhetens ärenden svarar över 60 procent av dessa för påverkan i samband med försäljning och upphandling. Det är korruption i kommersiella sammanhang som dominerar Riksenhetens ärenden. De ärenden som tar sikte på inspektion och tillståndsgivning är i själva verket mycket få (7 procent). Det är också få ärenden som gäller påverkan på rättsprocessen (11 procent). De stora skillnaderna mellan de två undersökningarna har emellertid sina förklaringar. För det första gällde enkätundersökningen personer som är verksamma i kontroll- och rättskedjan, som tullare och poliser. Det innebär att kommersiella ärenden i form av försäljning och upphandling knappast är relevanta. För det andra, vilket kommer att redovisas mer i detalj nedan, är det få tjänstemän i kontroll- och rättskedjan som har polisanmält att de utsatts för otillbörliga erbjudanden, vilket är en förutsättning för att de ska hamna som ärenden hos Riksenheten. Sannolikt är också kontrollen av otillbörliga erbjudanden i myndighetsutövningen mindre än den är mot upphandlare, där inte minst konkurrenter har ett intresse av att allt går rätt till.

### **Även upphandlare är utsatta**

Av Riksenhetens ärenden framgår att det är personer som befinner sig i en "kommersiell och ekonomisk verksamhet" som blir utsatta för ekonomisk påverkan genom otillbörliga erbjudanden. Nyss diskuterade vi personer som arbetar med tillsyn och kontroll. Deras agerande och beslut kan ha mycket stor betydelse för företag. En annan grupp personer som är viktiga för företag är de som arbetar med inköp, försäljning och upphandling. Det är därför inte förvånande att över hälften av Riksenhetens ärenden tar sikte på inköp och upphandling. Dessa otillbörliga erbjudanden kommer antagligen från seriösa företag och avser helt legala affärer. Det är därför själva korruptionen som utgör den ekonomiska brottsligheten, som ska ge högre vinster för företaget i dess legala verksamhet. Den person som tar emot mutorna kommer sannolikt att se till att huvudmannen gör en mindre framgångsrik affär och gärningspersonen utnyttjar följaktligen sin ställning och av den anledningen är det ekonomisk brottslighet även på den kanten.

### **Domare och åklagare lite utsatta**

Det var en mycket liten andel av domarkåren (1,3 procent) och åklagarna (2,5 procent) som hade blivit erbjudna otillbörliga erbjudanden. Förklaringen är att dessa yrkesgrupper är känsliga för mutor eller andra situationer där deras oberoende kan sättas i fråga. Med den rationalitet som bör utmärka många gärningspersoner som är involverade i ekonomisk eller organiserad brottslighet framstår det inte



heller som särskilt framgångsrikt att försöka muta åklagare och domare. De kommer in i bilden först när ett brott har upptäckts, anmälts och kanske också utretts av exempelvis Skatteverket. Det skulle med andra ord vara i väl senaste laget att muta åklagare och domare. Återigen ligger yrkesgrupper i frontlinjen sämre till, personer som kan förmås att titta åt andra hållet eller minska engagemanget i en viss riktning.

### **Korruption anmäls inte**

Enligt enkätundersökningen hade endast 13 procent av tjänstemännen som hade fått otillbörliga erbjudanden rapporterat händelsen till överordnade. Än färre – endast 1,3 procent – hade gjort en polisanmälan om det otillbörliga erbjudandet. Av Riksenhetens ärenden framgår också att det är få fall som gäller korruption i samband med tillstånd och inspektion. Däremot är det vanligare med ärenden som gäller "åtalskorruption", vilket kan gälla poliser och väktare som erbjuds en dusör för att inte skriva en anmälan för en fortkörning eller ett misstänkt snatteri.

Det vanligaste skälet till att rapportering eller anmälan underlåts är att tjänstemännen inte ansåg att det otillbörliga erbjudandet var tillräckligt allvarligt. Rimligtvis döljer sig en hel del bagetellartade förmåner bakom gåvor som exempelvis måltider (hela 42 procent) och det är knappast förvånande att erbjudandena inte får någon uppmärksamhet. Men lika förvånande är det att en rapportering inte sker vid allvarligare former av korruption, till exempel i de stigmatiserande situationer när pengar erbjuds (i 18 procent av erbjudandena) och då det knappast är någon tvekan om från både parter sida att det handlar om mutor. Det är också förvånande att tjänstemän inte slår larm när den organiserade brottsligheten misstänkts ligga bakom.

Sannolikt är det organisatoriska orsaker till att tjänstemän inte heller rapporterar de mer allvarliga fallen av otillbörliga erbjudanden. På många håll saknas en insikt om korruption och en beredskap och motivation att göra något åt saken (Brå, 2007). Det är enkelt för fack och arbetsgivare att göra gemensam sak mot hot, medan korruption och att kollegor kanske har låtit sig köpas är en betydligt känsligare fråga, även om det i grund och botten enbart är den andra sidan av det mynt som handlar om otillåten påverkan.

### **Slutsatser**

För den organiserade brottsligheten utgör korruption ett smörjmedel för att främst få myndighetspersoner att agera, eller inte agera. Korruption är således ett *medel* för att kunna bedriva en brottslig verksamhet som avser helt annan kriminalitet än korruption, till exempel smuggling. Eftersom tullen är särskilt utsatt handlar säkert många fall om att förmå tullare att "titta åt andra hållet".

Det finns också fall som gäller att den organiserade brottsligheten får del av information. Korruption blir även här ett *medel* för att bedriva brottslig verksamhet. Det går också att tänka sig situationer där information utgör en handelsvara, eller att information lämnas i utbyte mot gentjänster. Tjänster och gentjänster är en viktig del av den kriminella ekonomin, som måste kompensera för bristen på öppna källor och att verksamheten måste hållas dold (Brå 2007:4). I de fallen kan korruption anses utgöra själva *målet* för brottsligheten, som tar sikte på handel med uppgifter. Om den organiserade brottsligheten agerar som agent eller mäklare, som ligger nära rollen som säljare av uppgifter, blir korruption även ett *mål* för en brottslighet som går ut på korruption. Men i allt väsentligt är korruption ett *medel* för den kriminella verksamheten.

Den organiserade brottsligheten är en aktiv påverkare och det är lätt att underskatta dess betydelse, inte minst därför att få fall anmäls. Exempelvis ingår inte några fall med organiserad brottslighet i Riksenhetens ärenden.

De tjänstemän som tar emot mutor från den organiserade brottsligheten missbrukar sin ställning (jfr occupational crime) för egen vinning till huvudmannens förfång och kan därmed anses begå ekonomisk brottslighet. Det skulle innebära att korruption är ett led i organiserad brottslighet hos mutgivaren och ekonomisk brottslighet hos muttagaren. För muttagaren utgör korruptionen ett *mål* genom att på det sättet tjäna pengar.

För den ekonomiska brottslighet som sker i företags och företagarens intresse är situationen mer komplicerad. Den vanligaste formen av korruption liknar den som gäller för den organiserade brottsligheten. Korruption är ett *medel*, men inte för att underlätta en kriminell verksamhet som för den organiserade brottsligheten utan för att stötta helt legala affärer. För mutgivarens del är det själva korruptionen som utgör den ekonomiska brottsligheten och det gäller även för muttagaren, som kan vara verksam i ett företag eller en myndighet. Korruption verkar därmed på samma sätt som annan ekonomisk brottslighet som i grunden handlar om att gynna företaget och dess ägare.

Ett företag som inte lever upp till olika regler som gäller för verksamheten kan använda korruption för att få myndighetspersoner att ändå ge tillstånd eller förbise olika brister. I den situationen kan korruptionen vara en resurs – ett medel – för att underlätta annan ekonomisk brottslighet, eftersom företaget i grunden bryter mot eller inte uppfyller de regler som gäller för verksamheten. I detta fall har korruption samma betydelse som för den organiserade brottsligheten. Det blir ett medel för att dölja andra brott.

Korruptionens roll för ekonomisk och organiserad brottslighet kan sammanfattas i denna enkla uppställning.

Korruption	Som medel för kriminell verksamhet eller andra brott	Som medel för legal verksamhet	Som mål
Organiserad brottslighet	X		(X)
Ekonomisk brottslighet (corporate crime)	(X)	X	
Ekonomisk brottslighet (occupational crime)			X

### Referenser:

- Andersson, Staffan (2002). *Corruption in Sweden. Exploring Danger Zones and Change*. Umeå: Umeå universitet, Statsvetenskapliga institutionen.
- Bratt, I. (1988). *Mot rädslan*. Stockholm: Stockholm Bokförlag.
- Brå 2005:11. *Narkotikabrottslighetens organisationsmönster*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.
- Brå 2005:18. *Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner. Från trakasserier, hot och våld till amorös infiltration*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.
- Brå 2007:4. *Vart tog alla pengarna vägen? En studie om narkotikabrottslighetens ekonomihantering*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.
- Brå 2007:7. *Narkotikadistributörer. En studie av grossisterna*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.
- Brå 2007:21. *Korruptionens struktur i Sverige: "Den korrupte upphandlaren" och andra fall om mutor, bestickning och maktmissbruk*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.
- Citron, B-M. (1999). *Sölve & Co – Korruptionsskandalen i Motala*. Stockholm: Norstedts.
- Clinard, M. och Quinney, R. (1973). *Criminal Behavior Systems. A Typology*. New York: Holt, Reinhart och Winston.
- Jacobsson, K. och Wästerfors, D. (2003). "På tal om mutor". I: Korsell, L. (red.). *Förebyggande metoder mot ekobrott. En antologi*. Brå-rapport 2003:10. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Fritzes.

- Johansen, P. O. (1994). *Markedet som ikke ville dø. Forbudstiden og de illegale alkoholmarkedene i Norge og USA*. Oslo: Rusmiddeldirektoratet.
- Johansen, P. O. (1996). *Nettverk i gråsonen. Et perspektiv på organisert kriminalitet*. Oslo: Ad Notam.
- Johansen, P. O. (2004). *Den illegale spriten. Fra forbudstid til polstreik*. Oslo: Unipub.
- Johansson, P. (2004). *I Skandalernas spår. Minskad legitimitet i svensk offentlig sektor*. Göteborg: Göteborgs universitet, Förvaltningshögskolan.
- Korsell, L. (2004). Bokslut. *BRÅ:s satsning på ekobrottsforskning 1998-2002*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Korsell, L. (2005). "Fiffel och fusk i slott och koja." I: Sjöstrand, G. (red.). *Fiffel-Sverige. Sociologiska perspektiv på skandaler och fusk*. Malmö: Liber.
- Korsell, L. (2006). "Ekonomisk och organiserad brottslighet." *Nordisk Tidskrift för Kriminalvetenskap*, s. 249-273.
- Rothstein, B. (2003). *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS.
- Ruggiero, V. (1996). *Organized and Corporate Crime in Europe. Offers that Can't Be Refused*. Aldershot: Dartmouth.
- Thelander, J. (2006). *Mutor i det godas tjänst? Biståndsarbetare i samtal om vardaglig korruption*. Lund Dissertation in Sociology 70, Sociologiska institutionen vid Lunds universitet.
- Wästerfors, D. (2004). *Berättelser om mutor. Det korruptas betydelse bland svenska affärsmän i Öst- och Centraleuropa*. Stockholm: Symposium.

**Noter:**

<sup>1</sup> Huvudförfattare till rapporten är Karolin Wallström, Johanna Skinnari och Lars Korsell.

<sup>2</sup> Huvudförfattare till rapporten är Monika Karlsson och Lars Korsell.

## Adress:

Brottsförebyggande Rådet  
Box 1386  
SE-460 11 Stockholm  
Lars.korsell@bra.se